

Pridplata na celu god 3 for., na pol god 1 for. 50 nov., na četvert. 75 nov.
Za Serbiu 30, 15, 7 1/2 Grosa. Izlazi svake Nedjelje jedanput.

Pisma svakoverstina predmeta molimo na uredništvo upućiti.
Neprijatelji naprijamo.

God. II. U Kalači

U Četvrtak 11. Svibnja 1871.

Broj 19.

U Sremu.

Naši izbori za sabor trojedne kraljevine opredjeljeni su za 16. Svibanj t. g. Birači iz naroda treba dobro da oči otvore šta im činiti valja; netreba da se dadu od nikoje gospode i občinskih bilježnika komandirati, jer to bi toliko značilo kao kad bi ti kogod punu pušku u ruke dao i zapovidio : da na mjesto neprijatelja sam ju na sebe izbaciš, jer dok na činovnika, spaiju ili spajinskog prijatelja tvoj glas dadeš, i u saboru iz takovih ljudi većinu stvoriš, tiče zaista njihove interese a ne narodne tamo braniti; i onda još dugo vremena od spajinskih još preostalih terešnih odnošaja ne će te se osloboditi, dočim ako bude većina narodnjih prijatelja na saboru bila, koji niti službe državne niti spainske imaju, i koji sa narodom taj isti teret snosu, ti će gledati, ujedno i za sebe i svoje potomke raditi : da se odnošaji između naroda i spaije jedanput za svagda odklone, jer treba da je svaki građanin spaija, jer svaki svoje djete u obranu otačbine šalje i niko po današnjem zakonu zaklonjen biti nemože. Tako treba dasmo svi i svuda jednaki, jer ona su stara vremena prošla, kad je narod sluga spainski bio, a spaija njegov gospodar, jer je po ondašnjim zakonu u vreme rata morao svaki spaija opredjeljeni mu broj vojnika kralju postaviti i izdržavati; a za to troškove oko izdržavanja u ratu vojnika, imale su spaije tu naknadu u različitim regalima, desetku robiji i drugim dohodcima. A danas kad smo bez razlike

staleža i imanja, bogat, i siroma dužan ma i jedinka sina u domobrane dati, tako mislim da svima i jednako pravo pripada na uživanje gore navedenih beneficija; i tako treba da naši sabori jedanput to već izrade, da ti razni dohodci koje mi jednom čoveku iz naših džepova dajemo za ono što je on bio dužan u vreme rata vojnika najnižijih platiti, izdržavati, a danas mi to činimo svi, to bi trebalo, da se ti odnošaji spajinski zakonito reše, i što bi ostalo dohodka, taj na obštine pridje, i iz tog dohodka da se škole i putovi opravljaju. Ovim načinom potražimo kako ćemo izobraženi postati i državi poslužiti, dalje kako će mo naše domaće stanje poboljšati i državne troškove lakše snositi, da se odvrti od nas protinaravna okolnost : da ono štoje masno u našoj domovini poberu inostrani, a mi kukamo, i zbog blata iz jednog u drugo selo prilaziti nemožemo.

To je zaista velika žalost, da smo mi još u devetnaestom stoliću slabo svestni, da znamo šta je sabor i šta se tamo sve razpravlja, i dase tamo snašom sudbom razpolaze, i to ko razpolaze, i da je najbolje kad mi sami za sebe što uradimo, a ne da one ljude šaljemo od kojih potlačenje imamo. Zato treba ljude iz sredine naroda birati, kojih je interes ono, štoje ciloga naroda, a ne staro privilegirane klase, jer i do 1848. oni su sami bez nas nama guojac krojili, i nas u opanke obuvali.

Sada je dakle došlo vreme da sam narod sa svojom sudbom upravlja i razpolaze, zato neka dobro na um uzme kome će sudbu svoju poveriti, odkuda ga sunce ogrijati može, neučinili tako kako treba da čini, to sam

c
n
a
a
ni
o
r.
r.
a-
fr.
r.
nt.
5.
nt.
85
am
n.
82

n.
rd.
id-
63
fr.

ad 0.

i ca
o. G.
e -
kada.

neka sebi prepiše šta ga u dugom vremenu sve snaći može, i onda će jaukati što ga je sa njegova neznanja i gluposti snašlo ali će doćkan biti. I onda nikako netreba na kralja žaliti jer naš narod ima sve običaj ako ga ma kakvo zlo tišti, daje to tako kralj htio, a ako mu je što bolje daje opet kraljeva to volja. Našega premilostivoga kralja je uvek jedna volja: da nas srećnima vidi, i jer on nemože svuda i na svakom mistu biti i znati što nas boli zato nam je poklonio Konstitujiju (Samoupravu), to jest da se mi sami upravljamo, kakoje za nas bolje; za to nam je dozvolio zbor tojest sabor, i buduć da se mi svi tamo nemožemo dojednog skupiti i o našem dobru savetovati, zato mi od svakih 10—20 hiljada duša jednoga čovika u kome većina poverenja ima biramo, njega ovlastimo: da on nas tamo zastupa, naše jade na vidik prid tim skupom iznosi, ako se popraviti dađu da ih popravi, i sa boljim izmeni i lepša, pak kad to većina tog zbora usvoji i kralj to potvrdi, to postaje zakon; i ta se skupština iz cile kraljevine zove zakonodavno tulo, jer je ona od nas ovlašćena u ime naše, stare zakone ukidati i sa boljim zamenjivati. E naravno da bi to sve dobro bilo, kad nebi mi imali kod nas još takve klase ljudi kojih interes nije i naš interes, jer su to ljudi koji su od vaikada naučili sa tudjeg znoja kao i trutovi živiti, pak ako od njih većina na zakonodavnu skupštinu dospije, naravno da će oni za sebe što više gledati a naš premilostivi kralj će to naravno i potvrditi, i to postaje odma zakonom, jer ga je saborska većina tako načinila, a kralj zna da narod svoje zastupnike za sabor bira, pak će punim pravom misliti: daje narodnja volja tako, i onda nema nikakvoj tužbi više mesta, zato narode dobro oči otvori šta ti je zadatak, i šta imaš na biralištu činiti? da se posle nekajete i da vas vaše potomstvo nekune, jer doćkan će poslije biti ono ispraviti što se jedanput već pobatali i pohrdja, i posli bi dica vaša samo maćem morali taj čvor drišiti, kojeg vi sada vašim neznanjem i nehajstvom zavezujete, i Bog zna hoćel ti moći i imati toliko snage da nepogodne odnošaje pritvore što bi vama kao gospodarima gradjanima po ustavnoj slobodi samo do jedne jedine riči stalo; da vaš glas svome ili tudjinu date; jer svoj svoga i u vodu tura al ga neupušta, a tuda vam ruka nepočea svraba, i kad jedanput uzde iz ruke izpuštite, onda više niste gospodari nego tudje sluge, i onda opet mora ćete dugo i predugo čekati dok vam mesija izbavitelj nedodje!

DOMAĆI POSLOVI.

ZAKON

u pogledu ravnopravnosti narodnosti potvrdjen 7-oga prosinca a obnarodovan 7-oga prosinca 1868. godine.

(Produženje.)

§. 7. Svaki stanovnik zemlje u slučajima, kad bez potrebovanja pravozastupnika (advokata) kao tražilac ili potraženi, ili kao proshbenik lično ili preko punomoćnika

svoga zaktiva i može zaktivat zaštitu zakona i sudsku pomoć može upotribljavat;

- a) prid sudom svoje općine maternji jezik;
- b) prid sudom druge općine dilovodni i zapisnički jezik dotične općine;
- c) prid svojim srezkim sudom (szolgabirov i varoškim sudom) dilovodni i zapisnički jezik svoje općine;
- d) prid drugim sudovima, bili oni u svojoj ili drugoj jurisdikciji zapisnički jezik one jurisdikcije, kojoj dotični sud pripada.

§. 8. U slučajima 7-oga članka sudac tužbu ili prosbu na jeziku tužbe ili prosbe odpravlja saslušanje, islušanje svidoka, očevid (szemle) i sva druga sudska dilanja u parbenom i van parbenom postupku, tako isto u krivičkim parnicama, na jeziku parnički stranaka odnosno izlušanih osoba obavlja; raspravne zapisnike parnicah pak onim jezikom vodi, koji parničke stranke iz medju zapisnički jezika općine uzajmim sporazumkom izberu. Ako se pak u ovom pogledu složiti nebi mogle, sudac može raspravni zapisnik ma na kom zapisničkom jeziku općine voditi, no dužan je sadržaj istih strankama po potrebi i pomoću tumača razjasnit.

Tako je isto dužan sudac prid strankama razjasnit ili protumačit sve važnije spise u parnici, ako bi ove jezikom bile sastavljene koji jedna ili druga parbena stranka nerazumi;

Pozivna odluka u korist pozivane stranke ima se na maternjem jeziku njenom, ako odma doznati može inače na zapisničkom jeziku one općine, u kojoj pozvani stanuje ili pak na zvaničnom jeziku države sastavit;

Sudbeno rišenje ima se na jeziku raspravnog zapisnika donet; al je dužan sudac isto i na onom jeziku obnarodovat (publicirat) na kome stranka zaktiva u koliko je taj jezik jedan od zapisnički jezika općine — kojoj sudac pripada.

Ova su dva člana u tisnoj svezi jedan s drugim, te s toga smo ih stavili jedno do drugoga, da se lakše razumit mogu, §. 85. gradjanskog postupnika (polg. perrendtartás) nabraja one slućajeve, u kojima se stranka pravozastupnikom služiti mora, naime: a) u summarnom usmenom postupku, ako sama stranka raspravu u oskudici razumivog predavačkog svojstva ili ponovljenim nepristojnim vladanjem osujeti; b) u redovnom postupku, pod kojim se i zapisnička rasprava razumi, ako sama stranka nije pravozastupnik. Dakle osim ovih slućajeva nemora se stranka bez volje pravozastupniku obraćat, nego može sama neposridno poslove svoje kod suda svršivat, razumi se, ako stvar nije zapletena, ili ako nema baš nikakve sposobnosti, da stvar sudu onako, kako jeste, privstaviti može; u ovakom slućaju dobro je uvik, da se stranka sa kakvim vištim advokatom, pa ili da se uputit, ili da ga sa zastupstvom svoje stvari opunomoći.

Da pridjemo sada na sam zakon. § 7. u prvom odsiku kaže, da se stranka, ako se po gorenavedenom §. — u gradj. postupnika nemora služiti pravozastupnikom, prid sudom svoje općine može svoj maternji jezik upotribljavat. Pod ovim sudovima razumimo sudove po seli, što sude do 30 ft. a. v. Po seli dakle, kada birov kog brata bunjevca ili šokca prid sud pozove, neka govori svojim milim maternjim jezikom, neka se na njem brani i na pitanja, ako mu se takova i na drugom kom jeziku čine, odgovori bunjevački šokački. Triba svaku priliku, što nam sam zakon daje — upotribit, da se naš mili maternji jezik i u javnom životu odomaći, i sebi zemljišta za razvijanje i usavršenje zadobije. Pa kad tako bude, onda će

svaki činovnik (zvaničnik) morat naučit jezik našega puka sa kojim u svakidašnjem životu i saobraćaju u dodir dolazi, pa će se onda i vlast većma obzirati, da ne metne za sudca ili starešinu općini onakvoga čovika koji neumije jezik puka s' kojim općini, jer to bi bilo na štetu pravosudja, a time bi se povirenje u činovnika jako uzdrimalo. (Slidi.)

TURČIN U BOSNI.

PIŠE —IKT— BOŠNJAK.

a) POREZI I DAĆE.

Svaka država na svitu ima različite poreze koje nameće na narod; ama ipak svaka osim Turske u toliko ima obzir da u ovih izplaćivanju neiznemogne nitko dotle da se prosjačtvo zaleži u državi.

Rat donosi nove poreze u državah; ali nesreća ploda godišnjeg znade omekšati razjarene duše strogosti pobiranja. Nut to je sve izumrlo u Bosni. U njoj jednak porez postoji kako u dobroj pogodi roda, tako i u omaku ovoga.

A tako isto postoji s daćami, buduć da vlada još u prolitje, kad se nemože znati ili će godina dobru ili lošu sriću donieti u prirodi, licitira desetine, i to pod masnu cinu; te se češće put dogodi, da zakupi kakvi bogalj koji ni trideset dukatah gotovih u svom žepu neima, nego valja čekati dok ovi skupi i rasproda ljetinu, te onda istom izplati. Eto bogme nevolje! Ako godina izda njemu se neće da štetuje, nego zahtjena koliko mu potreba odsiće. Valja naime izplatiti vladi dug koja ga mora podpomagat ako neće da štetuje, — svoj naplatiti trud, i povrh toga još masnu korist viditi. Dakle za Turke uvik godina radja, a raja neka tuguje na ognjištu od sada.

U Bosni težak koji ima zemlju koja mu može donieti u najboljoj godini vridnosti od tri hiljade grošah — 300 fr. — od svih plodovah koje mu godina donese valja mu redovno platiti najpri osminu — od koje govore da će prići na desetinu do dvi godine — caru — odnosno zakupniku — pak trećinu gospodaru zemlje. Povrh toga ako mu je zemlje vridnost pronašasta na šest hiljadah grošah — 600 fr. — valja mu svake godine četiri groša — 40 nov. — od hiljade — 100 for. — vridnosti zemlje platiti. Indi kroz nekoliko godinah izplati svu zemlju, al' ju ipak kao posid nemože dobiti, nego ostaje pri prvom gospodaru.

A kako idje s osminami — misto desetinah — i trećinom? U tih izganjanju glede prvih zakupniku a drugih gospodaru zemlje koliko im polepnost odsiće toliko i naplate. Težak ako ima prirode 50 vrićah kukuruza valja mu platiti trideset gospodaru; dakle neračunav globu istog duha osminarah, $\frac{3}{5}$ a ne trećinu valja gospodaru dati. Vjerujte, vidio sam gdi podjikoji kupuju šljivu nemogav sam hak nametnut za onu godinu na prirodu bašće namierit. Pa kakva korist da bi mu od šljivah što ostalo, kad povrh svih daćah na bašču valja mu platiti za svaki kaban koma — drapa — 2 gr. 20 parah — 25 nov. — durnuka carine. — Zalostnu indi korist imaju i od onih što im sama priroda donese, a oni znojom zarade.

Ipak taj teret narod bi smogo kad bi se po pravoj procini izplaćivo; ali kakva je tu procina kad na primier zemlja sva u sebi nevieri više od dvi do tri hiljade najviše grošah, ali ju nadležna vlast proračuna na deset hiljadah za uzmožat samo porez? Zar je jednako platiti dvanaest i četrnaest grošah onomu koji želi viditi naplaćen svoj današnji trud krajcarom?

Obično u Bosni svaki težak izključivo gotov samim poljodilstvom se bavi; ali turska ruka znade izpipat mnogovrstne načine kojim će novac vući, kano: da mora svaki težak platiti, osim svih dohodakah prirade, procienne zemlje, još i porez „rada“, koji se od onog uzima što je povrhjetine mogo pojedini zaraditi: a u proračunu svaki valja da izplati na pet, šest, ili sedam stotinah forintih porez; dapače njeki i do četrst hiljadah grošah, pronađu turci da je povrh zemljodielstva izradio, te onda na svaku hiljadu grošah četiri groša valja platiti. Po taki način danju i noću nek radi, te najposlje u vrijeme žetve sve im dade. Sudite sada kako narod živi pod egidom turstva; i jel čudo da još davno nije iznemogo do skrojnosti. — Da mi je tko kazivo nebi nikad mogo vjerovat, ali sam se osvidočio gdi jednog težaka rad vas godišnji nevieri više od šest stotinah grošah — 60 for. — gdi je uložio vas trud priko ljeta, a sama poreza „rada“ na 17 hiljadah i 500 gr. — 1750 for. — plaća 70 grošah — 7 fr. —

Taj sam porez „rada“ mislim da je u stanju narod na prosjački štap dotjerati osim inih, kano: Vojnice, za koju se uzima na godinu od svako muške glave 22 groša — 2 fr. 20 nov. — ma da su mu četiri sahta života; krmčarine, za koju uzimaju na krme njegdi po cvanciku, a gdi gdi i viši se porez nameće na one koje pogdikoji urani da ubie za kuće; pčelarine, naime na svaku košnjicu pčelah po 1 groš, 20 parah — 15 nov. —; još na luk. Kad zakupnik osmine dodje, nepita jeli radjo ove godine luk ili ne, nego ode u vrto sam, i koliko gredicah nadje na svaku će naplatit 15 nov. pa ma težak ni glavice luka s nje neskinu. Tim priličnih na narodu sijaset još ima; medjuto ću piskaranju od njih učinit konac, nego ću prići na drugi način kojim i zadnji novčić otimaju narodu. (Slidi.)

KUĆNI POSLOVI.

Sa Šumbrega u dan našašća sv. križa. U ovom listu od neko doba zabavlja se celo čislo članakah našim školarstvom. Vidi se, da je slavnomu uredništvu njegovomu ono najveća briga, kojom se kao po glavnoj polugi ponajprije dostiže svrha. I lipo i hvale vridno je to; jer doista naš nebogi bunjevačko-šokački puk inim putem ni nemože do prosvjete, van školstvom, koje je žalibog još svejednako u nas na ugaru.

Nu treba je da se kadišto osvrnemo i na politički rad kako doma našega, tako i jednoprvnih s njim bratski spojenih zemaljah. Pogledajmo mirnom dušom i ladanom pameti onu stranu Drave, pa vidimo komešanje i sudimo hrvanje izbornih stranakah u dvojednoj kraljevini.

Svi pametni ljudi slažu se nešto jače od dvi godine u tom, da nekoč slavna i dična, a danas razpetorena trojedna kraljevina na niakav način nemože, a da nepropane, zadovoljit se s nagodbom prama Ugarskoj. Krv i novac, što ulieva život čovječjoj duši, da odahne i da se razblaži, predali su činovnici silom zastupnici prošloga zagrebačkoga sabora ugarskom ministarstvu na milost i nemilost u ruke.

Sokolskim vedrim okom uvidili su to hrvatski narodnjaci i latili se svojski rada, da narodnom strankom u budućem zagrebačkom saboru jači i brojniji današnju pogubnu za hrvatsko-slavonski narod nagodbu preobraze, preinače, čvrstji joj temelj udare te u dvi ustavne

agrade u Pešti i u Zagrebu budu ustavni narod, Magjárom posve jednoravni i za Bogom slobodni gospodari na svom domu.

Za sreću za ustavnost i jednaku slobodu svih narodah Ugarske i za spas ciele kraljevine — želimo im Božji blagoslov!

U nas se već pogovara o kandidacijah iz mohačkoga područja za budući peštanski sabor. Pa kako naslušujem s mohačkoga polja sabire se cvieće, koje će do godine desnici saborskoj crni vienac staviti o time. A kako mislimo u njega će nabaditi trnja i današnji izbori dvojedne kraljevine!

Već podulje vremena i piše i govori se mnogo o autonomičkoj skupštini kat. ugarske crkve. Mi smo znatiželjno izčekali posledak saborašah i izabranih crkvenih otacah. U svem elaboratu nailazimo na slabu nadu; patronati ostaju, prem su sebi na teret, a crkvi na štetu; o boljoj sudbini nižjega klera velika se širi nada, a o njem u elaboratu ni spomena; Döllinger se ekskomunicira, a zakon u istoj kat. Ugarskoj šuteć pristaje nuzanj.

Pa ko da čujem svirat one diplo, kojima se u Ugarsku uvadja s jedne strane strogost, s druge pogubna razkalašenost; ovdle stroga disciplina, ondle civilna ženitha; ovkraj eminentna supremacia katolička, onkraj ravnopravnost sve i svuda!

Perditis tua ex te Israël!

... ž.

RAZNE VISTI.

— Desničari na ugarskom saboru medju sobom su zaključili, da će onaj nacrt (plan) sudova, kojeg je jedan zbor od 25 članova sastavio, odbaciti i ministarstvo povirit, da s jednim pridlogom prid sabor izidje. Po ovim pridlogu bilo bi 102 velikih i 360 sričkih (sumarskih) sudova; dakle ovako od većih 13, a od manjih sudova će 47 biti manje nek što je zbor pridložio.

— Kako se čuje, ministarstvo za subatičkog, zomborskog i novosadskog nadžupana g. Flatta hoće da izimenuje.

— U Španjolskom saboru republikanci očito napadaju novog kralja i Kastellar izjavlja — da nepoznaje zakona — koji bi zaštitio savojskog princa — radi čega kako su maršala Prima usmrtili — koji ga je doveo — tako, i princa može snaći sudbina Maksa meksikanskog cara — ako ne ode.

— Versaljska vojska napriduje u napadanju, al poklem tolikom silom nerazpolaže da sav Paris — oružjem obavie, zato izkušani misle da će se komuna koja silovito vlada znati još poduže vrijeme braniti.

— U Beču nikako nemogu da nagode onaj lip koji bi stranke sastavio — već i Hohenwartovo ministarstvo je prodrmano; a nije ni čudo jel to se sve jednako samo to nagadja kako bi Nimeci ostali u Austrii jedinim gospodarom.

— Boulevardi veliki pariški sokaci prazni stoje gdje se sto i sto hiljada ljudi prije prohadjalo — dućani po zatvorani — što više već i mesare i pekarnice zatvaraju — neima ko da kupuje i troši.

— Na granici Dalmatinskoj u Ragusi i Kataru već nisu bili zadovoljni sa zakonom domobranstva, a sad su već i ogorčeni što se častnikom imenuju Nimeci a ne Dalmatinci.

— U Odessi — ruska velika trgovačka varoš,

svetinja rakiom opojena silnuje štetu, prouzrokovala, tridnevnom haranjem, najskole, po čifutski dućanih, što je ravnateljstvo — da nije po centralisatii postalo lino, — malim troškom krvi i imovine sve prikratit moglo.

— „Pest. L1.“ tvrdi: da će se Srbskog Karlovačkog kongresa sidnice 18. Svib. na novo odpočeti.

— U Bosni su strašno uzavrli Turci na kršćane; pak se bojati, da ih ne napanu i ne posiku. — U turskom Brodu da ne bi u komšiluku naša vojska, već bi nevinu krv kršćansku prolivali: pravoslavni crkvu već su bili napali.

— Turska vlada naručila je u Beču 200 mitraljeza i 300 topova što se odstrag pune, 40 mitraljeza za turske ratne brodove već su otpremljene.

NOVIJE.

— U Pešti krojački pomoćnici pokušavaju, ne bi li navili majstore, da dobit s njima bratski podile.

— Versaljska vlada izjavlja, da će silovati ulaz u Paris, al samo na jednoj kapiji. Pozivlje gradjane, da tu vojnicima otvore i njima se pridruže; napominje takodjer, da se u slučaju bezuspisnosti i Nimeci umišati kani.

TRGOVINA I OBRTNOST.

* Subotica 5. Svibnja (u petak). Vrime nam je poladno i kišovito, a nalazi se po malo jutrom kad i kad mraza, samo što nije ovaj dosad škodljiv; jer je ponajviše sa vitrom dolazijo kada je ujedno i oblačno bilo. No ljudi se boju da ovo hladno vrime ne škodi vinogradima pa bogme i usivima. Dosad nema hvala Bogu kvara, nego je sve živo i zeleno u poljma, stoga i cina rani ne skače već gotovo na jednako stoji. Cinu rani bilježimo: Žito 4 fr. 80 nov. Napolica 3 fr. 20—30 nov. Raž 2 fr. 50 nov. Ječam 1 fr. 80 nov. Kukuruz 2 fr. 20 nov. Muharika 3 fr. 20 nov. Proja 2 fr. 25 nov. Zob 1 fr. 60 n. pož. Zob po maži 100 fnti novih 1 fr. 75 n. a. vr.

Cinjenik peštanski 6. Svibnja. Vuna. Cina joj stoji ko priašnje nedilje. Od jedne vrste je pogodba ugovorena po 105—106 fr. — Svinji 26—27½ nov.; za iznos 28½—29 n. — Mast sa sudom 35½ fr.; brez suda 33½—34 fr. — Slanina 29½—30½ fr. — Šljive 11—11½ fr. — Paprika 12 fr.

CINA RANE. Pešta, 6-og Svibnja. Čisto žito Banatsko. 83 fnt. 5 fr. 30—40 n. 87 fnt. 5 fr. 95 nov. 6 fr. 5 n. — Tisansko, Peštansko, Stol.-biogr: 83 fnt. 5 fr. 35—45 n. 87 fnt. 6 fr. — 6 fr. 10 nov. Bačvansko: 83 fnt. 5 fr. 30—40 nov. 86 fnt. 5 fr. 80—90 nov. — Raž 78—79 fnt. 3 fr. 70—75 n. — Ječam 68—70 fnt. 3 fr. 5—55 n. — Zob 43—45 fnt. 4 fr. 2—10 n. Kukuruz, požunac 82 fnt. 3 fr. — 3 fr. 15 nov. Uzimajuć fnt. polag djumr. maže.

Baja, 6-og Svibnj. Čisto Žito: 83 fnt. 5 f. 40 n. Napolica 78 fnt. 3 f. 40 n. — Raž 76 fnt. 3 fr. 27 n. — Ječam 66 fnt. 2 fr. 7 n. — Zob 44 fnt. 2 fr. — Kukuruz 90 fnt. 2 fr. 40 nov., sve po požunac.

Visina vode Dunavske.

Pešta 8-og Svibnja 10' 2" nad 0. Požun 7-og Svibnja 10' 1" nad 0.

Poruke uredništva.

Beč: K. Dulje ne bi mogli upotribiti. — Vukovar: D. J. Samo triba svoje sile pokušavati.

BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA.

N A R O D N A.

Bože mili i mila Marijo!
Oru pluzi, rastu kukuruzi,
Pivaju mi po gori tičice,
Kitiju se mlade divičice.
Tri mi tuge na srdašcu mome.
Prva tuga na srdašcu mome :
Neće sóko na ruci pivati ;

Druga tuga srdašcu mome :
Neće konjic poda mnom igrati.
Treća tuga na srdašcu mome :
Razsrdi se moja draga na me
Pod prstenom u mile matere.
I umrit ću prigorit je neću.

Blaž.

NJEŠTO O ŠKOLSKI KNJIGAH NAŠI PUČKI UČIONAH.

Zakon za pučke učione god. 1868. izdan u §. 58. naredjuje dase : svaki učenik u svom materinskom jeziku ima učiti.

Isti ovi zakon osim vjeroispovjedni, zavao je i zajedničke ortačke (communal) učione, te tako drugog za duha knjige za ortačke učione sastavljene, a drugog za vjeroispovjedne. Ove posljednje izdaje Društvo S. Stipana u Pešti. Dosad novi knjigah ima samo magjarskim jezikom izdatih. Sad se pak podhvatjaju ove i na druge jezike prevesti.

Zadaća prevedenja školski knjigah iz magjarskog na naš bunjevački šokački jezik, nije najlakša.

a) Društvo S. Stepana zacilo namerava onako prevesti školske knjige, kako da se potribovati mogu u svi učionah barem kraljevine ugarske, gdi ima illyrski, ili da reknem jugoslavenski (Babukich ovo imenovanje nalazi za obće (Slovnica l. 4.) bunjevački, šokački, dalmatinski, hrvatski) učenikah. Ali buduć daje poznato, kako da skoro svaki predelj ima svoji narječjah ; n. p. jedni kažu : kaj je, drugi : čaj je? i. t. d. (Perva Slovnicka Čitanka l. 169.) — U našoj Bačkoj doljni podunavski Šokci, koji sa Srblijima pomješani, i sa srencima komšie jesu, govore mnogo drugčie, nego gornji bunjevci, koji sa magjarih pomješani mnoge reči presvoiše. A šta da reknem od onih koji u peštanskoj, stolnobčogradskoj, krašovskoj županii, i u Medjumurju i. t. d. stanuju? — Stoga to je druga zadaća.

b) Kakvim narječjem. — Kakvim li bi se pravopisom imali prevesti školske knjige? — Na ovo odgovara ista Perva Slovnicka Čitanka l. 16š ovako : Naš jezik ima više takovi narječjah : nu pisati treba jednim, književnim jezikom. — Ali to se porodi pitanje.

c) Koji je kod nas književni jezik? kadse nami skoro još i sad reći može štoje pre sto godinah rekao Relkovičev satir Slavoncu : „jer ti nejmaš ni ortografie, to jest knjige od pravopisa.“ — Ja, od kakomi je starešinstvo moje ono polje za radnju oprćdelilo, gdi se bunjevački-šokački jezik potrebovati mora, kroz više nego 30 godinah, neprestano sam se bavio književnostju illyr-

skom ; i upoznao sam kod nas dvovrstnu književnost našu staru, kojom se piše : Boxe, schirok, csovek i. t. d. a novu, koja se kadgod u Zori Dalmatinskoj i kornuta zvala od rožćicah nad č, ž, i. t. d. a kod nas je krstita : Croatico illyrica, u kojoj se piše : bože i širok, čovek, i. t. d. — a mesto tuđji pišu se svoje reči, te ne piše se : remenar nego sarac, ne tischler nego stolar i. t. d. — Starim pravopisom je izdat i nalazi se još u učiona naših „Kratki Nauk“ katekizam za početnike, a novim su izdane sve ostale naše školske knjige. Toje dakle pitanje nadalje.

d) Koji pravopis koja ti slovnicka pravila (regalae) da se potrebuju u prevedenju knjiga naših? — Ja, i mislim samnom svaki, koji je na polju književnosti illyrske koliko toliko već hoće novi presvojiti ; i stoga.

jer su knjige naše skoro sve ovim pisane, te tako je ovi u sadašnjem naraštjaju već više poznat ; a i stoga jer je ovo književni jezik hrvatah, koji na polju književnosti illyrske, mogu najveću snagu izvijavati, a i izvijavaju, te kojima se u obziru slovnice, kako reče Bunjevački Šokački List, imamo predružiti, ako hoćemo na polju književnom štogod postignuti.

Lane bivši u Pešti, presustvovo sam odbornoj sednici Društva S. Stipana, gdi se baš o školski knjigah većalo. Posle sednice zapitah g. predsjednika : kako je sa illyrskim knjigama? na što on odgovori : da su u pogodbi sa jednim Sveštenikom iz Medjumurja ; na koje reči pade mi pred oči Katekismus koji je po društvu S. Stipana 1862. izdan, i u kojem je ova čitati : P. 180. Oche telo szenek va grobi osztat? — te reče ja, da će možda i te knjige takve biti? — i ako takve budu, onake neće valjati za naše učione. — Ali kakogod nebi valjao nit naš katekizam pod naslovom : „Kratki Nauk“ za ondašnje!

Društvo S. Stipana mal akoće biti u tim stanju da za svaki predelj njevim narječjem i njevim pravopisom daje knjige prevesti i tiskati ; i ako bi to bilo, to bi naše knjige verlo poskupile ; već i dosad, premda su izdavane po upraviteljstvu knjige za čelu austriansku carevinu prepisane bile ; i opet su illyrske knjige najskuplje ; n. p. I. čitanka stoji 31 nov. — nemačka 25 nov. — magjarska 27 nov. ; premda ono zna svaki da bi našem puku

najbolje prečtalo najjeftiniji knjigah moći dobiti! — Te tako ne preostaje ništ drugo nego, ili :

a) složitise o načelih, koja u prevedenju knjigah glede pravila slovničkih za rukovodenje služiti imadu, te ova naznačiti, da se prevoditelji po njima ravnati mogu, dok to nebuđe, težko se je posla latjati, ili :

b) Popraviti dosadanje školske knjige, gdi bi valjda načela sadanje uprave, kraljevine, i duha ovdašnjeg naroda, drugčie zahtěvali. Ili napokon, ako nebi moglo drugčie biti; pama :

c) Prédružiti se barem u zakonski knjigah Društvo S. Jeronima u Zagrebu, koje onako deluje kao i naše Društvo S. Stipana, i koje za četo neće izdati onake katekisme, Bible, ili Pěsmarice, kakve mi nebismo mogli potrebovati. G. B.

MNIENJE UREDNIČTVA.

Pitanje, koje se potaknjiva u ovom članci takoje po naš rod važno : da nam nije slobodno čuteć priko toga prići, premda se ovo već u našem Listu po umitnji ruku temeljno razpravljalo. Uvireni smo : da kad se o školskih knjigah govori — onda triba prid oči staviti cilj i budućnost. Cilj po našem shvatu školski knjigah je da se obraženost pameti i srca u rod naš uvede, i od kolina do kolina prinaša. Nu mislimo o tom nitko ne dvoji : da su školske knjige temelj — na kojem valja zidjati budućnost izobraženja, a košto izobraženje nije po narodnosti ikakvoj ograničeno, tako još manje može biti po naričju pričeno, ako nebi htili našu pamet i srce samo našem kukavnom plodu založiti. Nećemo da prigovaramo, al bratinski pitamo : možel se razborito izčekivati : da će bunjevci i šokci baš ako bi se i naše okolnosti prominile, pak bi svi učeni i duhom i srcem takvi ostali — da bi sve te knjige u sadanjem dosadanjem naričju i pravopisu sastaviti mogli — koliko jih pritrjuje jedan puk, da se u svakom obziru po duši i srcu izobrazu — mi pouzdano tvrdimo : da takog bunjevca i šokca neima na svitu koji bi smio to obećati, dosljedno dakle svaki je umoran pripoznati : da će mo mi po naravi i potrebi vavik ostati prinudjeni od bratjah slave nah duševne plodove zajmiti, i na našu tvarnu — i duševnu korist uporabljavati. A akoje to istina, koja nesmije ni jedan razboriti rodoljub pobijati, onda je istina : da u spisih i knjigah, koje se roda budućnosti tiču, onih bratjah pravopis moramo primiti, koji su k nama najbliži, i to su Hrvati — koji baš naše rodjeno naričje uporabje — a ne njihovo — koje je sa svim drugojačie — tako su činili — nimeci, taliani, francesi, inglezi, magjari, i svi po cilom vilajetu obraženi narodi, jel svaki učen znade : da je kod ovih toliko naričja baš ko i kod nas. I tako najposli, koji je najbolji pravopis niti ćemo mi, niti drugi, već po primeru najučeniijh književnika — koji se već pokazali — i u buduće se pokazivali budu na učenom polju, ustanoviće jugoslavenska — ko u magjarskom peštanska Akademia. Uslied ovih i drugih razlogah, koje radi malenkosti prostora navadjati nemožemo dužni smo izjaviti : da bio tko na svitu ma kakvo dostojanstvenosti, koji bi savetovao ili nastojao : da se u naše škole uvedu knjige — koje bi bile po do sadanjem kućevnim naričju složene buduć su knjige već i dosad po ikavštini štampane bile, taj ne smira drugo već kad svi ostali narodi u prosviti napriduju, onda naš rod neka ostaje u gluposti i najgustjih tminah umom i srcem;

jel to valjada nitko neće smiti tvrditi : da je puka jednog obraženost u škuli savršena, dakle kad knjige školske po naričju kojim nitko nepiše sastavljamo; onda zidjamo kitajski zid medju našem rodu i drugi slavenah, onda prosvite stundence i izvore zabušivamo pak radimo da potoci i rike učenosti i književnosti do nas nedopiru, a mi vidimo da ljudi pametni još ni s naravnima rikama nisu izdovoljeni, već i kanale kopaju, željeznice grade, i brzojave podižu, da se sve što je god šta gdi dobro, što prija i brže do nji dopre. A što se tiče Abecede, to svaki zna da je naša bila glagoljka, i da je ta po naše glase mnogo izvrstnija; al premda je latinica uvedena, to je naravno da ju valja zadržati, i što se slova u njoj ne nalazi — za naš jezik — to će mudri i nadalje izmišljavati, košto su i dosad činili čime valja naknadjati, ta košto su ranie zajmili od nimeca i od magjara niki stvari da misli izraze, tako će košto G. B. reče : sada rožičina dopuniti. Mi nepoznajemo stvari na svitu izvrstne i vičnje, koja se čovika dotiče, svaka je prominjiva i popravljaju podvrgnuta — pokušajte otvoriti 17 i 18 vika francuske knjige — kada je njihov jezik već dovršen bio i uzporedite ji sa sadašnjima, učinite tako s nimačkima pak će te viditi koliko se različe u pravopisu. No dakle valjada je to jedini jezik bunjevački i šokački, koji je još kod Babela tako izvrstnim postao, da se na njemu ništa neda i netriba popravljati i napravljati, credat Judaeus; da s nami nevladaju, u školski poslovi ljudi, koji nas nerazume, naše bi bilo mnienje : da se u čitanku uvrsti i Asbuka ne kao nosilo znanosti nego kano jedno važno sridstvo, po kojim triba znanost za puk u buduće sabirati, al naravno tako štogod izustiti — to bi blizu bilo heresie, ovoje naše mnienje o školski knjigah, i toje do nepokolebivog osvidoenja dozrialo. Činili oni koji oblast školsku rukovode, kako im drago — mi niti hoćemo niti možemo, da jim stajemo na put, al izkreno očitujemo : zidjali oni ma kakve visoke i debele zidine kitajske da naš puk od bratjah rastave, to neće dostignuti, jel će se nalaziti, koji će mah velikim trudom laze na tom za sebe praviti i bratji prilaziti, ko onaj subatčanin — kojije prije više godina, već u muževskoj dobi asbuku naučio i srbske novine i knjige štio, jel mu bunjevačke nitko nije sastavljao. Što se naših novina tiče, s ovom prigodom za svagda izjavljamo, da poklem pišemo za odrasle i mnoge dozriane — koji se nedadu privijati, prinudjeni smo naričje u spisih smatrati — van ako koji dopisnik izrazi želju : da se njegov pravopis po izvornom zadrža.

Matrun vitrovit, kolika, ili kašalj konjski ličise sa simenom suncokreta. Izkušni liečnici vele da ako se kašalj ili kolika na konju pokaže — to jedan četvrt, polič sumokretnog simena trieba dati, svaki dan i to donle činiti dok bolest ne izostane. Pametno će dakle gazde tvoriti, ako će krajom kukuruzah — ne samo sirka već i suncokreta sijati — pak to sime uvek kod kuće držati, a gdi rodi trava smolanka (harzkraut-), samo valja od ove lištja nakupit i u slučaj kolike konju dati.

Kako valja hambar od žižka očistiti? Kažu kada se rana izbavila onda novog sina trieba naneti — i time posut — pak tamo 2—3 nedilje ostavi. Vele da će žižak izginiti.